

Obsah

Úvod	8
1 Základní psychologické koncepte morálního vývoje	9
1.1 Psychoanalytická teorie morálního vývoje.....	10
1.2 Morální vývoj z pohledu teorie sociálního učení	13
1.3 Kognitivní teorie morálního vývoje.....	16
1.3.1 Jean Piaget.....	16
1.3.1.1 Vývoj vztahu k pravidlům.....	17
1.3.1.2 Morální heteronomie a autonomie	20
1.3.1.3 Vývoj dětského chápání trestů (imanentní spravedlnost)	25
1.3.1.4 Shrnutí a hodnocení Piagetovy koncepce	27
1.3.1.5 Aplikace Piagetovy metody v současné škole	29
1.3.2 Lawrence Kohlberg	31
1.3.2.1 Úrovně a stadia morálního vývoje	31
1.3.2.2 Charakteristické znaky stadiální teorie	36
1.3.2.3 Metoda interview: morální dilemata	38
1.3.2.4 Shrnutí a hodnocení Kohlbergovy koncepce	41
1.3.2.5 Reakce současných žáků na Kohlbergova dilemata	44
1.3.2.5.1 Výzkumná procedura	44
1.3.2.5.2 Analýza morálního úsudku žáků (psychologický pohled)	45
1.3.2.5.3 Analýza průběhu diskusí z pedagogického hlediska ...	46
2 K základním tématům psychologie morálky	48
2.1 Odlišnost pohlaví a morální vývoj	48
2.1.1 Psychologické odlišnosti ve hře chlapců a dívek.....	50
2.1.2 Utváření mužské a ženské identity	51
2.1.3 Stadia morálního vývoje podle C. Gilliganové.....	53
2.2 Inteligence a morální vývoj	54
2.3 Vztah kognitivní a emocionální složky v morálním vývoji	57
2.3.1 Role afektivní složky v morálním vývoji.....	58
2.3.2 Vazby mezi mravními kategoriemi	59

2.3.3 Mravní přesvědčení a proces interiorizace norem	62
2.3.4 Náboženství a morální vývoj	64
2.4 Vztah morálního usuzování a morálního jednání	67
2.4.1 Mravní chování	68
2.4.2 Stadiální teorie a mravní chování	72
2.4.3 Konvence a morální normy (psychologie sociálních domén) ...	75
2.5 Věkové zvláštnosti dítěte a morální vývoj	77
2.5.1 Premorální fáze vývoje.....	78
2.5.2 Základy morálního vědomí ve fázi heteronomní morálky	78
2.5.3 Nesoulad mezi úrovní mravního úsudku dítěte a jeho jednáním	80
2.5.4 Podmínky rozvoje autonomní morálky.....	80

3 Psychologie zla a dobra84

3.1 Lidská agrese jako nástroj zla	84
3.1.1 Milgramovi „učitelé“ aneb obžaloba poslušnosti	86
3.1.2 Zimbardovi „dozorci“ a fenomén situačního zla	90
3.1.3 Skupinové zlo a jeho institucionalizovaná podoba	93
3.2 Prosociální chování a altruismus	98
3.2.1 Definice prosociálnosti a altruismu.....	99
3.2.2 Vývoj prosociálního chování a altruismu	101
3.2.3 Činitelé ovlivňující altruistické chování	105
3.2.4 Empatie a sociální kontext.....	107
3.2.5 Sociální perspektivy a mravní chování.....	109
3.2.6 Prosociální a etické chování	111

4 Školní podvádění jako psychologicko-pedagogický problém..... 114

4.1 Vymezení pojmů	114
4.2 Výstupy výzkumu školního podvádění	116
4.3 Závěry a shrnutí.....	125

5 Kapitoly z mravní výchovy	126
5.1 K minulému a současnému stavu mravní výchovy	126
5.2 Cíle a obsah mravní výchovy	128
5.3 Metody mravní výchovy	130
5.3.1 Direktivní metody	131
5.3.2 Indirektivní metody	140
6 Škola a výchova k hodnotám.....	144
6.1 Pojem hodnota.....	144
6.2 Kategorizace hodnot a hodnotová struktura	145
6.3 Utváření hodnotového systému	146
6.4 Výchova k hodnotám	147
6.5 Projekty a programy výchovy k hodnotám	148
6.6 Hodnoty a kurikulární dokumenty v České republice	152
7 Škola a výchova charakteru žáků.....	154
7.1 Projekt výchovy charakteru T. Lickony	155
7.2 Model výchovy charakteru M. Berkowitze	158
8 Role učitele při utváření charakteru žáků	160
8.1 Výzkum etické stránky učitelské profese	162
8.2 Výsledky a jejich analýza	163
8.2.1 Mravní působení školy.....	163
8.2.2 Etický kodex a pedagogická profese	164
8.2.3 K projevům neetického chování pedagogů.....	165
8.2.4 K úrovni realizace mravní výchovy ve školách	173
8.2.5 Shrnutí a závěry	175
Závěr	177
Literatura.....	178
Jmenný rejstřík	199
Přílohy.....	203